

11971 782.1.087(477)
A88 A-88

НАТАЛКА
ПОЛТАВКА

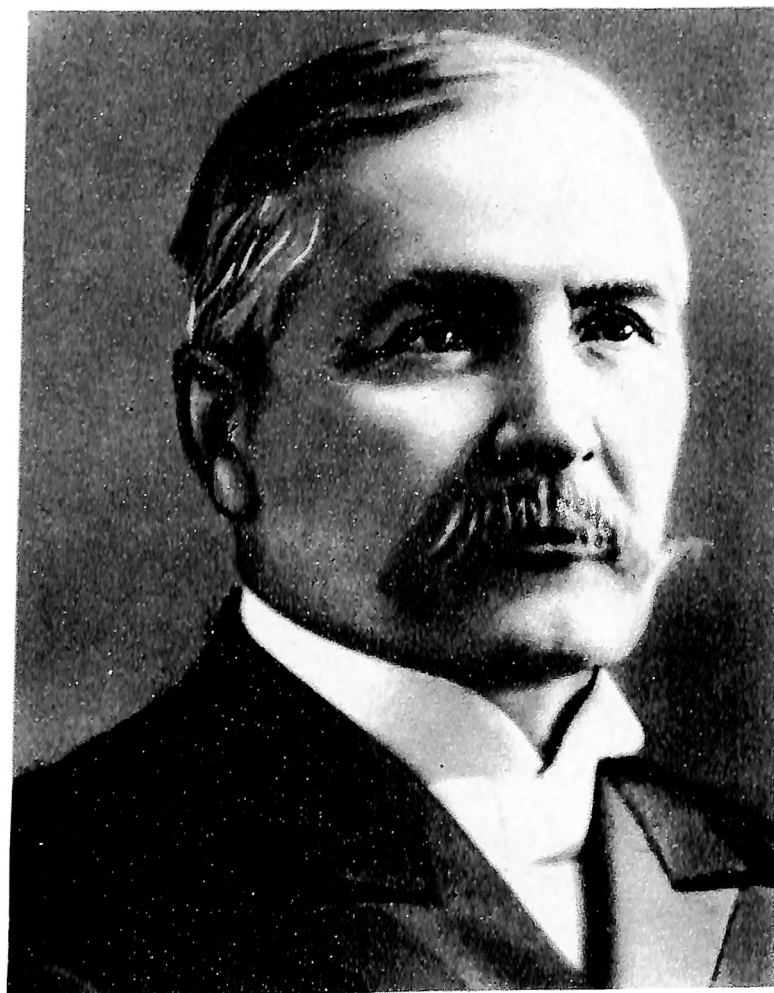
«М У З И Ч Н А У К Р А Ї Н А», К И Ї В — 1 9 6 9

ІВАН ПЕТРОВИЧ КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

НАТАНКА ПОТАВКА

ОПЕРА НА ДВІ ДІЇ ТРИ ВІДМІНИ

МИКОЛА ВИТАЛІЙОВИЧ ЛИСЕНКО

НАТАЛІЯ ПОТАВКА

КЛАВІР

Д І Й О В І О С О Б И :

НАТАЛКА — українська дівчина	<i>сопрано</i>
ГОРПИНА ТЕРПИЛИХА — її мати	<i>меццо-сопрано</i>
ПЕТРО — коханий Наталчин	<i>тенор</i>
МИКОЛА — далекий родич Терпилишин	<i>баритон</i>
ТЕТЕРВАКОВСЬКИЙ — возний, жених Наталчин	<i>2-й тенор</i>
МАКОГОНЕНКО — сільський виборний	<i>бас</i>

УБЕПТЮПА

Sostenuto

Andante sostenuto

Adagio

Tempo I

Andante espressivo cantabile

First system of musical notation, featuring treble and bass staves. The music includes various notes, rests, and dynamic markings. A *cresc.* marking is visible in the right-hand staff.

Second system of musical notation. It includes dynamic markings *f*, *poco a poco dim.*, and *p*. The notation shows complex rhythmic patterns and phrasing.

Third system of musical notation. It includes dynamic markings *cresc.* and *f*. The notation shows complex rhythmic patterns and phrasing.

Fourth system of musical notation. It includes dynamic markings *dim.*, *p*, and *poco a poco rall.*. The notation shows complex rhythmic patterns and phrasing.

Fifth system of musical notation. It includes the tempo marking *Andante mosso* and dynamic markings *p*. The notation shows complex rhythmic patterns and phrasing.

The image displays a page of musical notation, likely for a piano piece, consisting of five systems of staves. Each system contains a treble staff and a bass staff, both with a key signature of two sharps (F# and C#). The notation includes various musical elements such as notes, rests, and dynamic markings.

Key features of the notation include:

- System 1:** Features a series of chords and single notes in both staves.
- System 2:** Includes the instruction *poco a poco cresc.* (poco a poco cresc.) above the bass staff, indicating a gradual increase in volume. There are also triplet markings (3) over some notes.
- System 3:** Continues the melodic and harmonic development with various note values and rests.
- System 4:** Shows a more complex texture with many beamed notes and chords.
- System 5:** Features a prominent *ff* (fortissimo) marking in the bass staff, indicating a loud dynamic. The notation includes many beamed notes and chords, suggesting a climactic or intense section.

First system of musical notation. The treble clef staff begins with a key signature of two sharps (F# and C#) and a common time signature. It contains a series of eighth and sixteenth notes, some beamed together. The bass clef staff has a few notes, including a triplet of eighth notes. Dynamic markings *f* and *p* are present. The instruction *poco a poco cresc.* is written across the system.

Second system of musical notation. The treble clef staff continues with eighth and sixteenth notes, some with slurs. The bass clef staff features a triplet of eighth notes and a few other notes. The key signature changes to one sharp (F#) and the time signature changes to 4/4.

Third system of musical notation. The treble clef staff has a series of eighth notes with slurs. The bass clef staff has a series of eighth notes with slurs. The key signature changes to one sharp (F#) and the time signature changes to 4/4.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff has a series of eighth notes with slurs. The bass clef staff has a series of eighth notes with slurs. The key signature changes to one sharp (F#) and the time signature changes to 4/4. A dynamic marking *f* is present.

Allegro

Fifth system of musical notation. The treble clef staff has a series of eighth notes with slurs. The bass clef staff has a series of eighth notes with slurs. The key signature changes to one sharp (F#) and the time signature changes to 4/4. Dynamic markings *f* and *p* are present.

This page of musical notation consists of five systems, each with a grand staff (treble and bass clefs). The music is written in a key with one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The notation includes various musical elements such as eighth and sixteenth notes, rests, and dynamic markings. The first system shows a continuous melody in the treble and a supporting bass line. The second system features a measure with a rest in the treble and a melodic line in the bass, followed by a measure with a forte (*f*) dynamic in the treble. The third system continues the melodic development in both hands. The fourth system includes a forte (*f*) dynamic marking in the bass. The fifth system concludes with a fortissimo (*ff*) dynamic marking in the bass. The page is numbered 12 in the bottom right corner.

The image displays a page of musical notation for piano, consisting of five systems of staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings. The first system features a treble and bass staff with a key signature of one flat and a common time signature. The second system includes the marking "Meno mosso" and a treble staff with a key signature change to two flats. The third system continues the musical progression. The fourth system includes the marking "f cantabile" and a treble staff with a key signature change to two flats. The fifth system includes the marking "f" and a treble staff with a key signature change to two flats. The notation is written in a clear, professional style, typical of a musical score.

dim. e rall.

Meno mosso

f cantabile

f

dim. poco' cresc.

espress. rall. mp f marcato

ten. Doppio movimento

ff mp

poco a poco cresc.

sf sf

First system of musical notation. The treble staff contains a series of chords and moving lines. The bass staff features a rhythmic pattern of eighth notes. Dynamic markings include *sf* (sforzando) and the instruction *sempre più cresc.* (always more crescendo).

Second system of musical notation. The treble staff continues with complex chordal textures. The bass staff has a steady eighth-note accompaniment. A *ff* (fortissimo) marking is present in the middle of the system.

Third system of musical notation. The treble staff shows a sequence of chords with some melodic movement. The bass staff continues with the eighth-note pattern. A double bar line is used to divide the system.

Fourth system of musical notation. The treble staff features a more active melodic line with sixteenth notes. The bass staff has a simpler accompaniment. Dynamic markings *f* (forte) and *p* (piano) are indicated at the beginning.

Fifth system of musical notation. The treble staff continues with the melodic line. The bass staff has a more active accompaniment. *sf* (sforzando) markings are present in the latter half of the system.

f

non f

ben marcato

The musical score is written for piano and consists of five systems of staves. Each system has a treble and bass staff joined by a brace. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings. The first system begins with a treble staff containing a series of eighth notes and a bass staff with chords. A dynamic marking of *f* (forte) appears in the second measure of the first system. The second system features a treble staff with chords and a bass staff with eighth notes. A dynamic marking of *non f* (non-forte) appears in the second measure of the second system. The third system has a treble staff with a series of eighth notes and a bass staff with chords. A dynamic marking of *ben marcato* (ben marcato) appears in the first measure of the third system. The fourth system features a treble staff with chords and a bass staff with eighth notes. The fifth system has a treble staff with eighth notes and a bass staff with chords. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings.

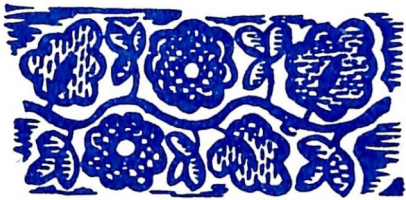
Stesso tempo, maestoso

pesante e rall.

Allegro vivace

ff

ДІЯ ПЕРША

Село над річкою Ворсклою. Через сцену вулиця українських хат, що веде до річки; на цій вулиці хата Терпилихи.

ЯВА І

Наталка (виходить із хати з відрами на коромислі; дійшовши до річки, ставить відра на березі, підходить на край сцени, в задумі і співає).

ВІЮТЬ ВІТРИ

Andante poco moderato

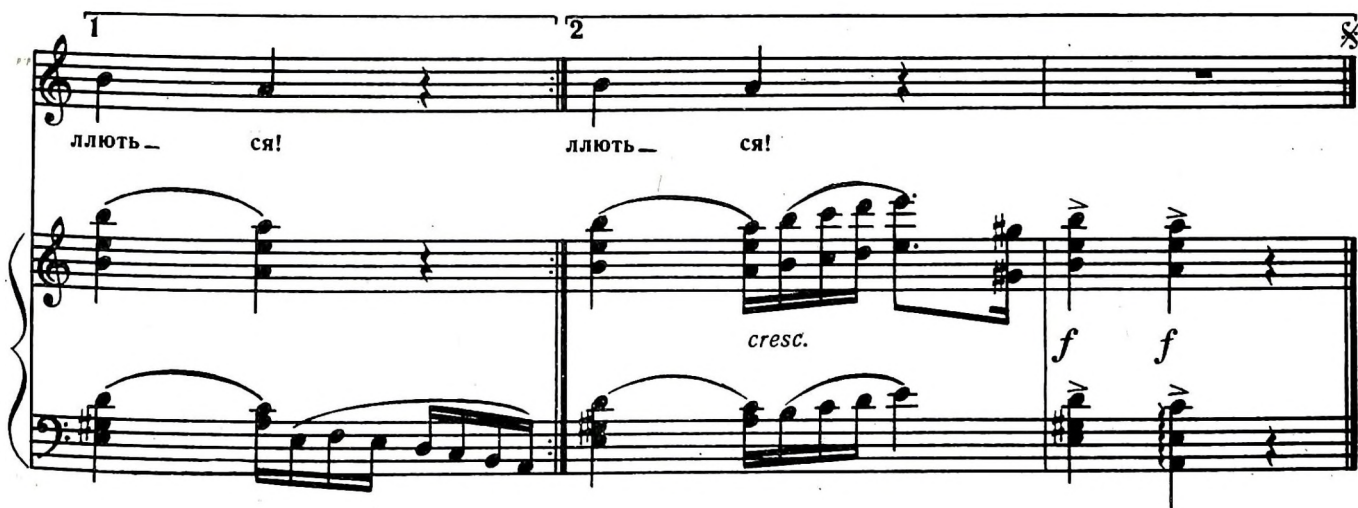
mp *cresc.* *f*

meno f

Наталка

Ві_ ють віт_ ри,
 Ві_ ють буй_ ні, аж де_ ре_ ва гнуть_ ся;
 ой, як бо_ лить мо_ є сер_ це, а сльо_ зи не

cresc.
f
sotto voce
p
cresc.
3

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться;
Ой, як болить моє серце, а сльози не ллються! (2)

Трачу літа в лютім горі і кінця не бачу,
Тільки тоді і полегча, як нишком поплачу. (2)

Не поправлять сльози щастя, серцю легше буде,
Хто щасливим був часочок, повік не забуде. (2)

Єсть же люде, що і моїй заздують долі,
Чи щаслива та білінка, що росте на полі? (2)

Що на полі, на пісочку, без роси, на сонці?
Тяжко жити без милого і в своїй сторонці! (2)

Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? — озовися!
Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися! (2)

Полетіла б я до тебе, та крилля не маю,
Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю. (2)

До кого я пригорнуся і хто приголубить?
Коли тепер нема того, який мене любить. (2)

Петре! Петре! Де ти тепер? Може де скитаєшся у нужді і горі і проклинаєш свою долю; проклинаєш Наталку, що через неї утерав пристанище, а може (плаче) забув, що я живу і на світі! Ти був бідним, любив мене і за те потерпів і мусив мене оставити; я тебе любила і тепер люблю. Ми тепер рівня з тобою; і я стала така бідна, як і ти. Вернися до мого серця! Нехай глянуть очі мої на тебе іще раз і навіки закрийються...

ЯВА II

Наталка і возний

Возний. Благоденственного і мирного перебування! (Набік.) Удобная okazія предстала зділати о собі предложеніє на самоті...

Наталка (кланяючись). Здорові були, добродію, пане возний!

Возний. Добродію! добродію! Я хотів би, щоб ти звала мене — тее-то як його — не више-пом'янутим ім'ярек.

Наталка. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

Возний. Не о сем, галочко, — тее-то як його — хлопочу я, но желаю із медових уст твоїх слішати умильное названіє, сообразное моему чувствію. Послушай:

ОД ЮНИХ ЛІТ

Poco allegro

Возний

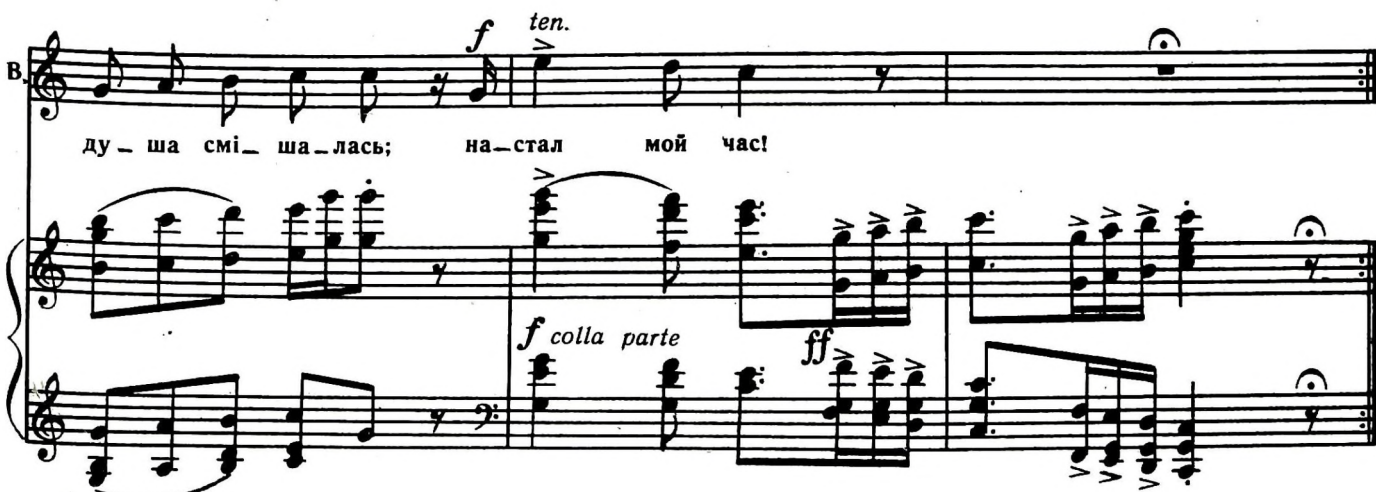
Од ю_них літ не

В. знал я лю_бо_ві, не о_шу_шал воз_же_ні_я в кро_ві;

В. как вдруг пред_стал На_тал_ки вид яс_ний, как рай_ський крин, ду_

В.

шис_тий, пре_ крас_ ний; ут_ ро_ бу всю по_ тряс; кров взвол_но_ ва_ лась,

В.

ду_ ша смі_ ша_ лась; на_ стал мой час!

Од юних літ не знав я любові,
Не відчував возжелання в крові;
Як враз предстал Наталки вид ясний,
Як райський крин, душистий, прекрасний;

Утробу всю потряс;
Кров взволновалась,
Душа смішалась;
Настав мой час!

Настав мой час; і серце все стонить;
Як камінь, дух в пучину зол тонить.
Безмірно, ах! люблю я, дівчино,
Як жадний волк молодую ягницю.

Твій предвіщаєть зрак
Мні життя дражайшу,
Для почувань слащею,
Як з медом мак!

Противні мені Статут і розділи,
Позви і копи страх надали;
Несносен мені Синкліт весь паперовий,
Противен тож і чин мій переважний.

Утіху ти подай
Душі смятенної,
Моєї письменною,
О ти, мій рай!

Не в состоянні поставити на вид тобі сили любові моєї. Когда би я іміл — тее-то як його — столько язиков, сколько артикулов в Статуті ілі сколько зап'ятих в Магдебурськом праві, то і сих не дов- ліло би на восхваленіє ліпоти твоєї! Єй-ей, люблю тебе до безконечності.

Наталка. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашей в толк собі не возьму.

Возний. Лукавиш — тее-то як-його — моя галочко! і добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Наталка. Гріх вам над бідною дівкою глумитися; чи я вам рівня? Ви пан, а я сирота; ви ба- гатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду; та й по всьому я вам не під пару.

Возний. Ізложенні в отвітних річах твоїх резони суть — тее-то як його — для любові ничтожні. Уязвленне частореченною любовію серце, по всім божеським і чоловічеським законам, не взираєть ні на породу, ні на літа, ні на состояніє. Оная любов все — тее-то як його — ровняєть. Рци одно сло- во: «Люблю вас, пане возний!» — і аз, вишеупом'янутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзі з тобою.

Наталка. У нас є пословиця: «знайся кінь з конем, а віл з волон»; шукайте собі, добродію, в городі панночки; чи там трохи єсть суддівен, писарівен, і гарних попівен? Любую вибирайте... Ось підіть лишень в неділю або в празник по Полтаві, то побачите таких гарних, таких гарних, що й роз- казати не можна.

Возний. Бачив я многих — і ліпообразних, і багатих, но серце моє не імієть — тіе-то як йо- го — к ним поползновенія. Ти одна заложила йому позов на вічні роки, і душа моя ежечасно волаєть тебе і послі нишпорной даже години.

Наталка. Воля ваша, добродію, а ви так з-письменна говорите, що я того і не зрозумію; та й не вірю, щоб так швидко і дуже залюбитись можна.

Возний. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно уже — тее-то як його — полюбив, як тільки ви перешли жити в наше село. Моїх діл околичності, возникающіі із неудобних обстоятельств, удер- живали соділати признаніє перед тобою; тепер же читая — тее-то як його — благость в очах твоїх, до формального опреділенія о моєй участі, открой мні, хотя в терміні, партикулярно, резолюцію: мо- гу лі — тее-то як його — без отсрочок, волокити, проторов і убитков получитьи во вічне і потомственное владініє тебе — движимое і недвижимое імініє для душі моєй — з правом владіти тобою спокійно, безпрекословно і по своєй волі — тее-то як його — розпоряжать? Скажи, говори, отвічай, отвітствуй, могу лі бити — тее-то як його — мужем пристойним і угодним душі твоєй і тілу?

Наталка (*співає*).

ВИДНО ШЛЯХИ ПОЛТАВСЬКІІ

Andante

The musical score is written for voice and piano. The voice part is in a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The piano accompaniment is in two staves, with a treble and bass clef and the same key signature. The tempo is marked 'Andante'. The score begins with a piano introduction in the left hand, marked with a forte 'f' dynamic. The voice enters with the lyrics 'Видно шляхи полтавські і славу Полтаву,'. The piano accompaniment continues with a melody in the right hand. The tempo changes to 'a tempo' and the dynamics to 'p' (piano). The score ends with a final cadence in the piano part.

Наталка *mp con animato*

Видно шляхи полтавські і славу Полтаву,

a tempo *p*

cresc.
по-шануй-те си-ро-ти-ну і не вводи-те в сла-ву.

cresc.
f

Risoluto
в сла-ву.
f
espress.

Видно шляхи полтавські
І славу Полтаву,
Пошануйте сиротину
І не вводьте в славу.

Двічі

Не багата я і проста,
Но чесного роду,
Не стижуся пряхти, шити
І носити воду.

Двічі

Ти в жупанах і письменний,
І рівня з панами,
Як же можеш ти дружитися
З простими дівками?

Двічі

Єсть багачко городянок,
Вибирай любую;
Ти пан возний — тобі треба
Не мене, сільськую.

Двічі

(Закінчивши співати, говорить.)

Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартувати надо мною, безпомощною сиротою. Мое все багатство єсть мое добре ім'я; через вас люди почнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди зашепчуть...

Музика починає грати прелюдію. Наталка задумується, а возний міркує, собі на думці, і смішні міни перебігають на його обличчі.

ЯВА ІІІ

Наталка і возний, потім виборний, з'явившись на сцені, співає.

ДІД РУДИЙ

Andante

p *tr* *cresc.*

f *ff* *tr*

Виборний

Дід ру-дий, ба-ба ру-да, бать-ко ру-дий, ма-ти ру-да, дядь-ко ру-дий,

Risoluto

В. тіт-ка ру-да, брат ру-дий, сест-ра ру-да, і я рудий, ру-ду взяв, бо ру-ду-ю

The musical score is written for piano and voice. It begins with a piano introduction in 2/4 time, marked 'Andante'. The piano part features a melody in the right hand and a supporting bass line in the left hand, with dynamics ranging from piano (p) to fortissimo (ff). The vocal line enters with the lyrics 'Дід ру-дий, ба-ба ру-да, бать-ко ру-дий, ма-ти ру-да, дядь-ко ру-дий,'. The tempo and mood change to 'Risoluto' for the final line of the song, 'В. тіт-ка ру-да, брат ру-дий, сест-ра ру-да, і я рудий, ру-ду взяв, бо ру-ду-ю'. The piano accompaniment continues with a driving, rhythmic pattern.

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
Дядько рудий, тітка руда,
Брат рудий, сестра руда,
І я рудий, руду взяв,
Бо рудую сподобав.

Ой, по горі, по Панянці,
В понеділок дуже вранці,
Ішли наші новобранці;
Поклонилися шинкарці;
А шинкарка на них — морг:
Іду, братіки, на торг.

Ішли ляхи на три шляхи,
А татари на чотири,
Шведи-враги поле вкрили;
Козак в лузі окликнувся,—
Швед, татарин, лях здригнувся,
В дугу всякий зігнувся!

(Коли виборний підходить до оркестру, Наталка підходить до відер, бере їх і йде додому.)

Возний. Чи се — тее-то як його — нова пісня, пане виборний?

Виборний. Та се, добродію (вклоняється), не пісня, а нісенітниця. Я співаю іноді, що в голо-
лову лізе, вибачайте, будьте ласкаві, я недобачив вас.

Возний. Нічого, нічого. Відкіль се так? Чи не з гостей ідете — тее-то як його?..

Виборний. Я іду із дому. Випроводжав гостя: до мене заїжджав засідатель наш, пан Щи-
павка; так уже, знаєте, не без того,— випили по одній, по другій, по третій, холодцем та ковбасою
закусили, та вишнівки з кварту укутали, та й, як то кажуть, і підкріпилися.

Возний. Не розказовав же пан Щипавка якої новини?

Виборний. Де то не розказовав! Жаловався дуже, що всьому земству урвалася тепер нитка,
та так, що не тільки засідателям, а й самому комісарові * уже не те, як давно було... Така, каже,
халепа, що притьмом накладно служити. Бо, каже, що перше дурницею доставалося, то тепер або
випросити треба, або купити.

Возний. Ох! правда, правда; даже і в повітовому суді і во всіх присутственных містах унініє
воспослідовало; малійшая проволочка ілі прижимочка просителю, як водилось перше, почитається за
уголовное преступление; а взяточок, сиріч — винужденний подарочок, весьма-очень іскусно у істія
ілі отвітчика треба виканючити. Та що й говорить! Тепер і при рекрутських наборах вовся не той по-
рядок ведеться. Трудно становиться жить на світі.

Виборний. Зате нам, простому народові, добре, коли старшина богобоязлива і справедлива,
не допуска письменним п'явкам кров із нас смоктати... Та куда ви, добродію, налагодились?

*) Засідатель — виборний член сільського суду. Комісар — чиновник, що відав збиранням податків, поліцією і т. д.

Возний. Я наміревал — тее-то як його — посітити нашу вдовствующую дякониху, но, побачивши тут Наталку (*зітхає*), остановився побалакати з нею.

Виборний (*лукаво*). Наталку? А де ж (*озирається*) вона?

Возний. Може пішла додому.

Виборний. Золото — не дівка! Наградив бог Терпилиху дочкою. Крім того, що красива, розумна, моторна і до всякого діла дотепна — яке в неї добре серце, як вона поважає матір свою; шанує всіх старших себе; яка трудяща, яка рукодільниця; себе і матір свою на світі держить.

Возний. Нічого сказати — тее-то як його — хороша, хороша, і вже в такім візрі...

Виборний. Та й давно б час, так що ж? Сирота, та іще й бідна. Ніхто і не квапиться.

Возний. Однак ж я чув, що Наталці траплялись женихи, і весьма пристойні, наприклад, тахтауловський дячок, чоловік знаменитий басом своїм, ізучен Ярмолая і даже знаєть печерсько-лаврський напів; другий волосний — тее-то як його — писар із Восьмачок, молодець не убогий і продовжающий службу свою безпороочно скоро год; третій — подканцелярист із суда по імені Скоробреха і многі другії, но Наталка...

Виборний. Що? Одказала? Добре зробила. Тахтауловський дяк п'є горілки багато і уже спада з голосу; волосний писар і подканцелярист Скоробреха, як кажуть, жевжики обидва і голі, вашеці проше, як хлистки, а Наталці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хліб робити і щоб жінку свою з матір'ю годовав і зодігав.

Возний. Для чого ж неписьменного? Наука — тее-то як його — в ліс не йде; письменство не єсть преткновение ілі поміха ко вступленію в законний брак. Я скажу за себе: правда, я — тее-то як його — письменний, но по благості всевишнього єсмь чоловік, а по милості дворян — возний, і живу хоть не так, як люди, а хоч побіля людей; копійка волочиться і про чорний день іміється. Признаюсь тобі, як приятелю, буде чим і жінку — тее-то як його — і другого кого годовати і зодігати.

Виборний. Так чом же ви не одружитесь? Уже ж, здається, пора. Хіба в ченці постригтись хочете? Чи ще, може, сужена на очі не нависла? Хіба хочете, щоб вам на весіллі сю пісню співали? Ось слухайте: (*співає*).

ОЙ ПІД ВИШНЕЮ

Andante

f *dim.*

il basso marcato

Виборний
poco f

poco cresc.

Ой, під виш — не — ю, під че — реш — не — ю, сто — яв ста — рий

marcato *poco cresc.*

В. з мо_ло_до_ю, як із я_го_до_ю. Сто_яв ста_рий з мо_ло_до_ю, *cresc.*

dim. як із я_го_до_ю. *cresc.*

В. як із я_го_до_ю. *f*

Ой під вишнею, під черешнею,
 Стояв старий з молодю, як із ягодою. (2)
 І просилася, і молилася:
 Пусти мене, старий діду, на вулицю погулять. (2)
 Ой, я сам не піду і тебе не пущу:
 Хочеш мене, старенького, та покинути. (2)
 Ой, не кидай мене, моя голубочко!
 Куплю тобі хатку, і ще й сіножатку,
 І ставок, і млинок, і вишневий садок!
 Ой, не хочу хатки, ані сіножатки,
 Ні ставка, ні млинка, ні вишневого садка. (2)
 Ой ти, старий дідуга, ізгнувся, як дуга,
 А я, молоденька, гуляти раденька. (2)

Возний. Коли другії облизня поймають, то і ми остерегаємся. Наталка многим женихам піднесла печеного кабака; глядя на сіє, і я собі на умі.

Виборний. А вам що до Наталки? Будто всі дівки на неї похожі? Не тільки світу, що в вікні; сього дива повно на світі! Та до такого пана, як ви, у інчої аж жижка задрижить!

Возний (набик). Признаюсь йому в моєй любові к Наталці. Послухай, пане виборний! Нігде — тее-то як його — правди дівати, я люблю Наталку всею душею, всею мислюю і всім серцем моїм; не могу без неї жити, так її образ — тее-то як його — за мною і слідить. Як ти думаєш? Як совітуєш в такому моєм припадці?

Виборний. А що тут довго думати? Старостів посилати за рушниками, та й кінець. Стара Терпилиха не зсунулась ще з глузду, щоб вам одказати.

Возний. Ох, ох, ох!.. Стара не страшна, так молода кирпу гне! Я вже їй говорив, як то кажуть, надогад буряків — тее-то як його — так де! — ні приступу!

Виборний. Що ж вона говорить, чим одговорюється і що каже?

Возний. Она ізлагаєть нерезоннії — тее-то як його — причини; она приводить в довод знакомство вола з волом, коня з конем; нарицаєть себе сиротою, а мене паном; себе бідною, а мене багатим; себе простою — тее-то як його — а мене возним; і рішительний приговор учинила — що я їй, а она мні не рівня — тее-то як його.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний. Я їй пояснив, що любов усе равняєть.

Виборний. А вона ж вам що?

Возний. Що для мене благопристойніє панночка, ніж простая селянка.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний. Что она — тее-то як його — одна моя госпожа.

Виборний. А вона ж вам що?

Возний. Что она не вірить, що так дуже — тее-то як його — можна полюбити.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний. Що я її давно люблю.

Виборний. А вона ж вам що?

Возний. Щоб я одв'язався од неї.

Виборний. А ви ж їй що?

Возний (*сердито*). Що? — Нічого!.. Тебе чорт приніс — тее-то як його — Наталка уткла, а я з тобою остався.

Виборний. Ой, ви, письменні! Вгору деретеса, а під носом нічого не бачите; Наталка обманювала вас, коли говорила, що ви їй не рівня. У неї не те на серці...

Возний. Не те? А що ж би таке?

Виборний. Уже не що, другого любить; ви, може, чували, що як вони ще жили в Полтаві і покойний Терпило живий був, то приняв було до себе якогось сироту Петра за годованця. Хлопець виріс славний, гарний, добрий, проворний і роботящий; він од Наталки старший був годів три або чотири; з нею вигодовавсь і зріс вкупі. Терпило і Терпилиха любили годованця свого як рідного сина, та було й за що! Наталка любила з Петром, як брат з сестрою. Но Терпило, понадіявшись на своє багатство, зачав знаходитись не з рівнею: зачав, бач, заводити бенькети з повітчиками, з канцеляристами, купцями і цехмистрами — пив, гуляв і шахровав гроші; покинув свій промисл, малопомалу розточив своє добро, розпився, зачав гримати за Наталку на доброго Петра і вигнав його із свого дому; послі, як не стало і посліднього сього робітника, Терпило совсім ізвівся; в бідності умер і без куска хліба оставив жінку і дочку.

Возний. Яким же побитом — тее-то як його — Терпилиха опинилася в нашем селі?

Виборний. У Терпила в городі на Мазурівці був двір — гарний, з рубленою хатою, коморою, льохом і садком. Терпилиха по смерті свого старого все те продала, перешла в наше село, купила собі хатку і тепер живе, як ви знаєте.

Возний. А вишеченний Петро де — тее-то як його — обрітається?

Виборний. Бог же його зна. Як пішов з двора, то мов в воду упав і чутки нема. Наталка без душі його любить, через його всім женихам одказує, та й Терпилиха без слюз Петра не згадує.

Возний. Наталка неблагоразумна, любить такого чоловіка, которого — тее-то як його — может бить, і кістки погнили. Лучше синиця в жмені, як журавель в небі.

Виборний. Або, як той грек мовляв: «Лучше живий хорунжий, як мертвий сотник...» А я все-таки думаю, коли б чоловік добрий найшовся, то б Наталка вишла замуж, бо убожество їх таке велике, що неможугу становиться.

Возний. Сердечний приятелю! Возьмися у Наталки і матері хождение іміти по моему сердечному ділу. Єжелі виіграєш, тее-то як його — любов ко мні Наталки і убідиш її доводами сильними довести її до брачного моего ложа на законном основанії, то не пожалію — тее-то як його — нічого для тебе. Вір — без дані, без пошлени, кому хочеш позов заложу і контроверсії сочиню, — божусь в том — еже-ей! ей!

Виборний (*подумавши трохи*). Що ж? Спрос не біда. Тут зла ніякого нема. Тільки Наталка не промах!.. О, розумна і догадлива дівка!

Возний. Осмісься! Ти умієш увернутись — тее-то як його — хитро, мудро, недорогоим коштом; коли ж що — то можна і брехнути для обману, приязні ради.

Виборний. Для обману? Спасибі за се! Брехать і обманювать других — од бога гріх, а од людей сором.

Возний. О, простота, простота! Кто тепер — тее-то як його — не брешеть і хто не обманюваєть? Повір мні: єжелі б здесь собралося много народу і знеацька ангел з неба з огненною різкою злетів і воскликнул: «Брехуни і обманщики!.. ховайтесь, а то я поражу вас!..» Єй-ей, всі присіли би к землі совісті ради! Блаженна лож, когда биваєть в пользу ближніх, а то біда — тее-то як його — що часто лжем ілі ради своей вигоди, ілі на упад других.

Виборний. Воно так, конечно, всі люди грішні, однак ж...
 Возний. Що однак ж? Всі грішні, та ще й які.. І один другого так обманюють, як того тре-
 ба, і як не верти, а виходить — кругова порука. Слухай: (співає)

ВСЯКОМУ ГОРОДУ НРАВ І ПРАВА

Allegretto vivace

mf Возний

Вся_ко_му го_ро_ду нрав і пра_ва, вся_ка і_мі_єть свой ум го_ло_

В. _ва, вся_ко_го при_хо_ті во_дять за ніс, вся_ко_го

В. ма_нить к на_жи_ві свій біс.

Всякому городу нрав і права,
Всяка імієть свой ум голова,
Всякого прихоті водять за ніс,
Всякого манить к наживі свій біс.

Двічі

Лев роздираєть там волка в куски,
Тут же волк цапа скубе за виски;
Цап в огороді капусту псує:
Всякий з другого бере за своє.

Двічі

Всякий, хто вище, то нижчого гне —
Дужий безсильного давить і жме,
Бідний багатого певний слуга,
Корчиться, гнеться пред ним, як дуга.

Двічі

Всяк, хто не маже, то дуже скрипить,
Хто не лукавить, то ззаду сидить;
Всякого рот дере ложка суха —
Хто ж єсть на світі, щоб був без гріха?

Двічі

Вибірний. Воно так! Тільки великим грішникам часто і даром проходить, а маленьким грішникам такого завдають бешкету, що і старикам невпам'ятку. Добре, пане возний, я вас поважаю і зараз іду до старої Терпилихи. Бог зна до чого веде,— може воно і добре буде, коли ваша доля щаслива.

Возний і виборний

ОИ ДОЛЯ ЛЮДСКАЯ

Andante mesto

Tempo I

Возний

✂

p

Ой до- ля люд-ська - я - до-ля єсть слі-

Вибірний

p

Ой до- ля люд-ська - я - до-ля єсть слі-

rall.

✂

p

poco cresc.

ВОЗ. *па* *я!* Час — то слу_жить злим, не_гід_ним

В. *па* *я!* Час_ то слу_жить злим, не_гід_ним

poco cresc.

ВОЗ. *і* *їм* по_ма_га_є. *га_є.*

В. *і* *їм* по_ма_га_є. *га_є.*

f *poco rall.*

Ой доля людська — доля єсть сліпая!

Часто служить злим, негідним і їм помагає. (2)

Добрі терплять нужду, по миру товчуться,

І все не в лад їм приходить, за що не возьмуться. (2)

До кого ж ласкава ся доля лукава,

Такий живе як сир в маслі, спустивши рукава. (2)

Без розума люде в світі живуть гарно,

А з рзумом та в недолі, вік проходить марно. (2)

Ой доле людська, чом ти не правдива,

Що до інших дуже гречна, а до нас спесива. (2)

(Закінчивши співати, виходять.)

Завіса

Andante mesto

The musical score is written for piano and consists of three systems of staves. The first system begins with a forte (*f*) dynamic marking and a piano (*p*) dynamic marking. The tempo is marked *Andante mesto*. The second system continues the melodic and harmonic development. The third system includes a crescendo (*cresc.*) marking. The score is written in a key with two flats and a 3/4 time signature.

dim.

This system contains two staves of music. The upper staff features a melodic line with a long slur spanning across the first two measures. The lower staff provides a harmonic accompaniment with eighth and sixteenth notes. The dynamic marking 'dim.' is placed above the first measure of the lower staff.

cresc. f dim.

This system continues the musical piece. The upper staff has a melodic line with a slur. The lower staff has a rhythmic accompaniment. The dynamic markings 'cresc.', 'f' (forte), and 'dim.' are placed above the first, third, and fourth measures of the lower staff, respectively.

Andante p dolce

This system is marked 'Andante' at the beginning. The upper staff has a melodic line with a slur. The lower staff has a rhythmic accompaniment. The dynamic marking 'p dolce' is placed above the first measure of the lower staff.

cresc.

This system continues the musical piece. The upper staff has a melodic line with a slur. The lower staff has a rhythmic accompaniment. The dynamic marking 'cresc.' is placed above the third measure of the lower staff.

First system of musical notation. The treble clef staff features a melodic line with a slur over the first two measures and a fermata over the third. The bass clef staff contains a piano accompaniment with a slur over the first two measures and a *p* dynamic marking in the third measure.

Second system of musical notation. The treble clef staff begins with a *cresc.* marking and a slur over the first two measures. The bass clef staff has a piano accompaniment with a *f* dynamic marking in the third measure.

Third system of musical notation. The treble clef staff has a slur over the first two measures. The bass clef staff has a piano accompaniment with a slur over the first two measures.

Fourth system of musical notation. The treble clef staff begins with a *poco rit.* marking and a slur over the first two measures. The bass clef staff has a piano accompaniment with a *p* dynamic marking in the third measure and a *pp* dynamic marking in the fourth measure.

ЯВА IV

Терпилишна хата. Мати пряде, а дочка шне.

Терпилиха. Ти оп'ять чогось сумуєш, Наталко! Оп'ять щось тобі на думку спало?..

Наталка. Мені з думки не йде наше безталання.

Терпилиха. Що ж робить? Три роки уже, як ми по убожеству своєму продали дворик свій на Мазурівці, покинули Полтаву і перешли сюди жити; покойний твій батько довів нас до сього.

Наталка. І, мамо!.. Так йому на роду написано, щоб жити багатим до старості, а умерти бідним; він не виноват.

Терпилиха. Лучче б була я умерла: не терпіла б такої біди, а більше через твою непокорність.

Наталка (*кладає роботу*). Через мою непокорність ви біду терпите? Мамо!

Терпилиха. Аякже? Скільки хороших людей сватались за тебе — розумних, зажиточних і чесних, а ти всім одказала, — скажи, в яку надежду?

Наталка. В надежду на бога. Лучше посідию дівкою, як піду заміж за таких женихів, які на мені сватались. Уже нічого сказати — хороші люди!

Терпилиха. А чому й ні? Дяк тахтауловський чом не чоловік? Він письменний, розумний і не без копійки. А волосний писар і підканцелярист Скоробрешенко, — чому не люди? Кого ж ти думаєш дождатись — може, пана якого, або губерського панича? Лучше б всього, якби вишла за дяка, — мала б вічний хліб; була б перше дячихою, а послі і попадею.

Наталка. Хотя і протопопшею, то бог з ним! Нехай вони будуть розумні, багаті і письменніші од нашого возного, та коли серце моє не лежить до їх і коли вони мені осоружні!.. Та і всі письменні — нехай вони собі тямляться!

Терпилиха. Знаю, чом тобі всі не люб'язні; Петро нав'яз тобі в зуби. Дурниця все те, що ти думаєш; чотири годи уже як об нім ні слуху нема, ні послушанія.

Наталка. Так що ж? Адже ж і він об нас нічого не чує, та ми живемо; то і він жив і так же пам'ятує об нас, та боїться вернутись.

Терпилиха. Ти не забула, як покойний твій батько напоследок незлюбив Петра і, умираючи, не дав свого благословення на твоє з ним замужество; так і мого ніколи не буде.

Наталка (*підбігає до матері, хапає її за руки і співає*):

ОЙ МАТИ, МАТИ

Andante semplice

mf cresc. f

Наталка mf

Ой ма-ти, ма-ти! Сер-це не вва-жа-є,

p

Н. *dim.* *cresc.* *f*
 ко-го раз по-лю-бить, з тим і у-ми-ра-є. Кого раз по-лю-бить,

Н. *f*
 з тим і у-ми-ра-є.

Ой мати, мати! Серце не вважає,
 Кого раз полюбить, з тим і умирає. (2)

Лучше умерти, як з немилим жити,
 Сохнуть з печалі, щодень сльози лити. (2)

Бідність і багатство — єсть то божя воля;
 З милим їх ділити — єсть щаслива доля. (2)

Ой хіба ж я, мати, не твоя дитина,
 Коли моя мука тобі буде мила?

І до мого горя ти жалю не маєш,
 Хто прийшовсь по серцю, забути заставляєш!..

(Проспівавши, говорить.)

О мамо, мамо! Не погуби дочки своєї! (Плаче).

Терпилиха (чуло). Наталко, схаменись! Ти у мене одна, ти кров моя: чи захочу я тебе погубити? Убожество моє, старість силують мене швидче замуж тебе оддати... Не плач, дочко! Я тобі не ворог. Правда, Петро добрий парубок, та де ж він? Нехай же прийде, нехай вернеться до нас; він не лежень, трудящий, з ним обідніти до злиднів не можна. Але що ж! Хто відає — може де запропастився, а може і одружився де, може забув і тебе. Тепер так буває, що одну нібито любить, а о другій думає.

Наталка. Петро не такий; серце моє за його ручається і воно мені віщує, що він до нас вернеться. Якби він знав, що ми тепер так бідні — о, з кінця світа прилинув би до нас на помоч.

Терпилиха. Не дуже довіряй своєму серцю: сей віщун часто обманює. Придивися, як тепер робиться в світі, та й о Петрі так думай. А лучше, якби ти була покорна і мене послухала.

ЧИ Я ТОБІ, ДОЧКО

Moderato

The piano introduction is in 3/4 time, key of D major. It features a melody in the right hand and a harmonic accompaniment in the left hand. The melody starts with a half note D, followed by a quarter note E, a half note F#, and a quarter note G. The accompaniment consists of a steady eighth-note pattern in the left hand and chords in the right hand.

Терпилиха

The first vocal entry is marked 'p' (piano). The lyrics are: 'Чи я то_бі, доч_ко, доб_ра не же_ла_ю, ко_ли ко_го зя_тем'. The piano accompaniment continues with the same harmonic pattern as the introduction.

The second vocal entry is marked 'f' (forte). The lyrics are: 'со_бі ви_би_ра_ю? Ой доч_ко, доч_ко! Що ж ме_ні на_ча_ти,'. The piano accompaniment features a more active melody in the right hand, with some chords in the left hand.

The third vocal entry is marked 'poco rall.' (poco rallentando). The lyrics are: 'де ж лю_б'яз_но_го зя_тя до_ста_ти? _ста_ти?'. The piano accompaniment also features a 'poco rall.' marking. The piece concludes with a 'pp' (pianissimo) marking and a 'rall.' (rallentando) marking.

Чи я тобі, дочко, добра не желаю,
Коли кого зятем собі вибираю?
Ой дочко, дочко! що ж мені начати,
Де ж люб'язного зятя достати?

Петро десь блукає, може оженився,
Може за тобою недовго журився.
Ой дочко... і т. д.

По старості моїй живу через силу,
Не діждавшись Петра, піду і в могилу.
Ой дочко... і т. д.

Тебе ж без приюту, молоду дитину,
На кого оставлю, бідну сиротину?
Ой дочко... і т. д.

Ти на те ведеш, щоб я не дождала бачити тебе замужем, щоб через твоє упрямство не дожила я віку: бідність, сльози і перебори твої положать мене в домовину. *(Плаче).*

Наталка. Не плачте, мамо! Я покоряюся вашій волі і для вас за першого жениха, вам угодного, піду замуж; перенесу своє горе, забуду Петра і не буду ніколи плакати.

Терпилиха. Наталко, дочко моя! Ти все для мене на світі! Прошу тебе, викинь Петра з голови і ти будеш щасливою. Але хтось мелькнув мимо вікна, чи йде хто до нас? *(Виходить.)*

Я В А V

Наталка *(сама)*. Трудно, мамо, викинути Петра із голови, а ще трудніше із серця. Но що робить!.. Дала слово за першого вийти замуж; для покою матері треба все перенести. Скреплю серце своє, перестану журитись, осушу сльози свої і буду весела. Женихи, яким я одказала, в другий раз не прив'яжуться; возному так одрізала, що мусить одчепитися; більше, здається, нема на приміті. А там... ох!.. Серце моє чогось щемить... *(Почувши, що хтось наближається до дверей, береться до роботи).*

Я В А V I

Наталка, виборний, Терпилиха

Виборний. Помагай-бі, Наталко! Як ся маєш, як поживаєш?

Наталка. Ат, живемо і маємося, як горох при дорозі; хто не хоче, той не вскубне.

Терпилиха. На нас, бідних і безпомощних, як на те похиле дерево, і кози скачуть.

Виборний. Хто ж тобі винуват, стара? Якби оддала дочку замуж, то й мала, хто вас обороняв би.

Терпилиха. Я сього тільки і хочу, так що ж...

Виборний. А що таке? Може, женихів нема, або що? А може, Наталка?..

Терпилиха. То бо то й горе! Скільки не траплялись — і хороші людиці, так: «не хочу, та й не хочу!»

Виборний. Дивно мені та чудно, що Наталка так говорить; я ніколи б од її розуму сього не ждав.

Наталка. Так от вам здається, а ніхто не віда, хто як обіда.

Терпилиха. Отак все вона — приговорками та одговорками і вивертається; а до того іще як придасть охання та сльоз, то я і руки опушу.

Виборний. Час би, Наталко, взятись за розум: ти уже дівка, не дитя. Кого ж ти дожидаєшся? Чи не із города ти таку примху принесла з собою? О! Там панночки дуже чваняться собою і вередують женихами: той не гарний, той не багатий, той не меткий; другий дуже смирний, інчий дуже бистрий; той кирпатий, той носатий, та чом не воєнний, та коли і воєнний, то щоб гусарин. А од такого перебору досидяться до того, що послі на їх ніхто і не гляне.

Наталка. Не рівняйте мене, пане виборний, з городянками: я не вередую й не перебираю женихами. Ви знаєте, хто за мене сватався. Чи уже ж ви хочете спхнути мене із мосту та в воду?

Виборний. Правда, замуж вийти — не дошову годину пересидіти; але мені здається, якби чоловік надійний трапився, то б не треба ні для себе, ні для матері йому одказувати; ви люди не багаті.

Терпилиха. Не багаті! Та така бідність, таке убожество, що я не знаю, як далше й на світі жити!

Наталка. Мамо! Бог нас не оставить: єсть і бідніші од нас, а живуть же.

Терпилиха. Запевне, що живуть, але яка жизнь їх?

Наталка. Хто живе чесно й годується трудами своїми, тому й кусок черствого хліба смачніший од м'якої булки, неправдою нажитої.

Терпилиха. Говори, говори! А на старості гірко терпіти нужду і во всім недостаток. (До виборного). Хоть і не годиться своєї дочки вихвалити, та скажу вам, що вона добра у мене дитина; вона обіщала для мого покою за першого жениха, аби б добрий, вийти заміж.

Виборний. Об розумі і добрім серці Наталки нічого говорити; всі матері приміром ставлять її своїм дочкам. Тільки нігде правди дівати, труденько тепер убогій дівці заміж вийти; без приданого, хоть будь вона мудрійша од царя Соломона, а краща од прекрасного Іосифа, то може умерти сідою панною.

Терпилиха. Наталко! Чуєш, що говорять? Жалій послі на себе, а не на другого кого.

Наталка *(зітхає)*. Я і так терплю горе!

Виборний. Та можна вашому горю і пособити; *(лукаво)* у мене єсть на приміті чоловігя — і поважний, і багатий, і Наталку дуже собі уподобав.

Наталка *(набік)*. От і біда мені!

Терпилиха. Жартуєте, пане виборний!

Виборний. Без жартів, знаю гарного жениха для Наталки. А коли правду сказати, то я і прийшов за його поговорити з вами, пані Терпилихо.

Наталка *(нетерпляче)*. А хто такий той жених?

Виборний. Наш возний, Тетерваковський. Ви його знаєте... Чим же не чоловік?

Наталка. Возний? Чи він же мені рівня? Ви глумитесь надо мною, пане виборний!

Терпилиха. Я так привикла к своєму безталанню, що боюся і вірить, щоб була сьому правда.

Виборний. З якого ж побиту мені вас обманьовати? Возний Наталку полюбив і хоче на ній женитись — що ж тут за диво? Ну, скажіть ж хутенько, як ви думаєте?

Терпилиха. Я душею рада такому зятеві.

Виборний. А ти, Наталко?

Наталка. Бога бійтесь, пане виборний! Мені страшно і подумати, щоб такий пан — письменний, розумний і поважний — хотів на мені женитись. Скажіть мені перше, для чого люди женяться?

Виборний. Для чого? Для того... а ти буцім і не знаєш!

Наталка. Мені, здається, для того, щоб завести хазяйство і сімейство; жити люб'язно і дружно; бути вірними до смерті і помагати одно другому. А пан, котрий жениться на простій дівці, чи буде її вірно любити. Чи буде їй щирим другом до смерті? Йому в голові і буде все роїтися, що він її виручив із бідності, вивів у люди і що вона йому не рівня; буде на неї дивитися з презирством і обходитися з неповагою, і у пана така жінка буде гірше наймички... буде крепачкою.

Терпилиха. Оттак вона всякий раз і занесе, та й справляйся з нею! Коли на те пішло, то я скажу: якби не годованець наш Петро, то й Наталка була б як шовкова.

Виборний. Петро? Де ж він? А скільки років, як він пропадає?

Терпилиха. Уже років трохи не з чотири.

Виборний. І Наталка так обезглузділа, що любить запропастившогося Петра? І Наталка, кажеш ти, добра дитина, коли бачить рідну свою матір при старості, в убожестві, всякий час з заплаканими очима і туж-туж умираючу од голодної смерті — і не зжалиться над матір'ю? А ради кого? Ради пройдисвіта, ланця, що може де в острозі сидить, може умер, або в москалі завербовався!

(На протязі цього монолога Терпилиха й Наталка плачуть.)

ЕЙ, НАТАЛКО

Sostenuto
Виборний

Ей, На_

В.

тал ко, не дро-чи-ся! Ей, На тал ко, не дро-чи-ся!

Терпилиха

Та по-жалій рід-ной, ме-не, ста-рой, бід-ной,—сха-ме-ни-ся! Сха-ме-ни-ся!

mf *poco cresc.* *dim.* *ant.*

Наталка

Не плач, ма-мо, не жу-ри-ся! Не плач, ма-мо, не жу-ри-ся!

f

Виборний

За-будь Пе-тра-лан-ця, прой-до-ху, по-ган-ця,—по-ко-ри-ся!

dim. *f* *dim.*

Наталка *f*

Ма — мо, не жу-ри — ся!

Терпилиха *f*

Будь же, доч — ко, мні пос-луш — на! Будь же,

В. По-ко-ри — ся!

Н. Не плач, не жу-ри — ся! То-бі по-ко-ря-юсь, на все со-гла-ша-юсь

Т. доч — ко, мні по-слуш — на! Та по-жалій рід-ной, ме-не, ста-рой бід-ной, —

В. За-будь Пе-тра-лан-ця, прой-до-ху, по-ган-ця,

sf *f*

Н. *dim.* *p* пря_мо_душ_ но! Пря_мо_душ_ но! Де

Т. *dim.* *p* сча_ме_ни_ ся! Сча_ме_ни_ ся! Де

В. *dim.* *p* по_ко_ри_ ся! По_ко_ри_ ся! Де

dim. *p* *f ben sostenuto*

Н. зго_ да є в сі_ мей_ стві, де мир і ти_ ши_ на; ща_

Т. зго_ да є в сі_ мей_ стві, де мир і ти_ ши_ на; ща_

В. зго_ да є в сі_ мей_ стві, де мир і ти_ ши_ на; ща_

fp *mf p*

Н. *f* —сли — ві там лю — ди, бла — жен — на сто — ро — на, *f* їх

Т. *f* —сли — ві там лю — ди, бла — жен — на сто — ро — на, *f* їх

В. *f* —сли — ві там лю — ди, бла — жен — на сто — ро — на, *f* їх

dim. *cresc.*

Н. *f* бог бла — го — слов — ля — єть, до — бро їм по — си — ла — єть і

Т. *f* бог бла — го — слов — ля — єть, до — бро їм по — си — ла — єть і

В. *f* бог бла — го — слов — ля — єть, до — бро їм по — си — ла — єть і

2 4 2 4 5

1

Н. з ни_ ми вік жи_ веть. І з ни_ ми вік жи_ веть Іх *f*

Т. з ни_ ми вік жи_ веть. І з ни_ ми вік жи_ веть Іх *f*

В. з ни_ ми вік жи_ веть. І з ни_ ми вік жи_ веть Іх *f*

2

Н. _ веть! І з ни_ ми вік жи_ веть.

Т. _ веть І з ни_ ми вік жи_ веть.

В. _ веть! І з ни_ ми вік жи_ веть.

2

poco a poco dim.

p

В и б о р н и й.
Ей, Наталко, не дровичся! (2)

Т е р п и л и х а.
Та пожалій рідной,
Мене, старой, бідной,—
Схаменися! (2)

Н а т а л к а.
Не плач, мамо, не журися! (2)

В и б о р н и й.
Забудь Петра-ланця,
Пройдоху, поганця,—
Покорися! (2)

Т е р п и л и х а.
Будь же, дочко, мні послушна!

Н а т а л к а.
Мамо, не журися!

Т е р п и л и х а.
Будь же, дочко, мні послушна!

Н а т а л к а.
Не плач, не журися!
Тобі покоряюсь,
На все соглашаюсь
Прямодушно! (2)

Т е р п и л и х а.
Та пожалій рідной,
Мене, старой, бідной,—
Схаменися! (2)

В и б о р н и й.
Забудь Петра-ланця,
Пройдоху, поганця,—
Покорися! (2)
(втръох)
Де згода є в сімействі, де мир і тишина;
Щасливі там люди, блаженна сторона,
Іх бог благословляєть,
Добро їм посилаєть
І з ними вік живєть. (2)

Т е р п и л и х а. Дочко моя! Голубко моя! Пригорнись до мого серця, покорність твоя житні і здоров'я мені придаєть. За твою повагу й любов до мене бог тебе не оставить, моє дитятко!

Н а т а л к а. Мамо, мамо! Все для тебе стерплю, все для тебе зроблю, і коли мені бог допоможеť осушити твої сльози, то я найщасливійша буду на світі, тільки...

В и б о р н и й. А все-таки «тільки»! Вже куди не кинь, то клин. Викинь лиш дур з голови; удар лихом об землю, — мовчи та диш!

Т е р п и л и х а. Так, дочко моя! Коли тобі що і наверзеться на ум, то подумай, для кого і для чого виходиш за возного замуж.

Н а т а л к а. Так я сказала уже, що все для тебе зроблю, тільки щоб не спішили з весіллям.

В и б о р н и й. А нащо ж і одкладовать в довгий ящик; адже ми не судді.

Т е р п и л и х а. Та треба ж таки прибраться к весіллю: хоч рушники і єсть готові, так іще дечого треба.

В и б о р н и й. Аби рушники були, а за прибори на весілля не турбуйтеся, наш возний — чоловік, не взяв його кат, — на свій кошт таке бундючне весілля уджигне, що ну! Послухайте ж сюди: сьогодні зробимо сватання, і ви подавайте рушники, а там уже умовитесь собі з паном женихом і за весілля. Прощайте! Гляди ж, Наталко, не згедзайся, як старости прийдуть! Пам'ятуй, що ти обіщала матері. Прощайте, прощайте!

Т е р п и л и х а. Прощайте, пане виборний. Спасєть вас бог за вашу приязнь.

Виходять разом з виборним.

ЯВА VII

Н а т а л к а (сама). Не минула мене лиха година, возний гірше реп'яха причепився. А здається що Макогоненко до всей біди привідця. Боже милосердний! Що зо мною буде? Страшно і подумать, як з немилим чоловіком весь вік жити, як нелюба миловати, як осоружного любити! Куди мені діватись? Де допомоші шукати? Кого просити? Горе мені! Добрі люди, допоміте мені, пожалійте мене! А я од всього серця жалію об дівках, які в такій біді, як я тепер. (Падає навколішки й здійсмає до гори руки). Боже! Коли вже воля твоя єсть, щоб я була за возним, то вижени любов до Петра із мого серця і наверни душу мою до возного, а без сього чуда я пропаду навіки... (Встає й співає).

ЧОГО Ж ВОДА КОЛОМІТНА

Наталка

Andante

f *poco p* *p*

p *cresc.* *f* *espressivo*

Чо-го ж во-да ко-ло-міт-на, чи не хви-ля

dim. *p* *cresc.* *f*

зби-ла? Чо-го ж і я смут-на те-пер,

cresc. *mf*

Н. *dim.* чи не ма -- ти би -- ла? би -- ла?

dim. *p* *pp*

Чого ж вода коломітна,
 Чи не хвиля збила?
 Чого ж і я смутна тепер,
 Чи не мати була?

Двічі

Мене мати та не була —
 Самі сльози ллються;
 Од милого людей нема,
 Од нелюба шлються.

Двічі

Прийди, милий, подивися,
 Яку терплю муку!
 Ти хоть в серці, но од тебе
 Беруть мою руку.

Двічі

Спіши, милий, спаси мене
 Од лютой напасти!
 За нелюбом коли буду,
 То мушу пропасти!

Двічі

Завіса

АНТРАКТ

Allegretto gioioso

This page of musical notation consists of five systems, each with a grand staff (treble and bass clefs). The music is written in a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature. The notation includes various musical elements such as notes, rests, and dynamic markings.

Key markings and features include:

- First system:** The right hand features a melodic line with slurs and accents. The left hand has a bass line with a *p sub.* (piano subito) marking.
- Second system:** The right hand continues the melodic line. The left hand has a *f* (forte) marking.
- Third system:** The right hand features a melodic line with slurs. The left hand has a *f* marking and a *sempre* (sempre) marking.
- Fourth system:** The right hand features a melodic line with slurs. The left hand has a *f* marking.
- Fifth system:** The right hand features a melodic line with slurs. The left hand has a *f* marking.

8-

poco a poco rall.

ff

Andante cantabile

mp

cresc.

f

Sostenuto

cresc.

f

dim.

rall.

ben marcato

Allegro come prima

rall. molto

f

f

ff

ff pesante

ff molto

vivace

sempre ff accel.

rall.

ДІЯ ДРУГА

Та сама вулиця до річки.

Я В А І

Микола (сам).

ТА НЕМАЄ В СВІТІ ГІРШ НІКОМУ

Andante vigoroso

Piano accompaniment for the first system. The music is in 3/4 time, key of B-flat major. The right hand features a melodic line with slurs and a triplet of eighth notes. The left hand provides a harmonic accompaniment. Dynamics include *mf* and *f*.

Микола

Та не_ма_є в сві_ті гірш ні_ко_му,

Piano accompaniment for the second system. The music continues from the first system. The right hand features a melodic line with slurs. The left hand provides a harmonic accompaniment. Dynamics include *mf*.

як бур- ла- ці мо- ло- до- му. Гей, гей!

Як бур- ла- ці мо- ло- до- му.

f risol.

Та немає в світі гірш нікому, як бурлаці молодому.
 Гей, гей! Як бурлаці молодому.
 Бурлак ходить, заробляє, аж піт очі заливає.
 А хазяїн його лає, а хазяйка дорікає:
 Де ж ти, хлопче, волочився, що по пояс заросився?
 Був я в лісі, був я в полі, шукав козак своєї долі...

Один собі живу на світі, як билинка на полі; сирота — без роду, без племені, без талану і без приюту. Що робить — і сам не знаю. Був у городі, шукав міста — но скрізь опізнився. (*Думає*). Од-
 важусь у пекло на три дні! Піду на Тамань, пристану до чорноморців. Хоть із мене і непоказний ко-
 зак буде, то єсть же і негідніший од мене. Люблю я козаків за їх обичай! Вони коли не п'ють, то лю-
 дей б'ють, а все не гуляють...

Так і я з чорноморцями буду тетерю їсти, горілку пити, люльку курити і черкес бити. Тільки
 там треба утаїти, що я письменний: у них, кажуть, із розумом не треба висоватись. Та се невелика
 штука. І дурнем не трудно прикинутись.

Я В А І І

Петро (виходить, він не бачить Миколи, співає).

СОНЦЕ НИЗЕНЬКО

Andante

p

poco rall.

mf

f

Петро

mf

Сон_ це ни_ зень_ ко, ве_ чір бли_ зень_ ко,

p

П. спі_ шу до те_ бе, ле_ чу до

те_ бе, мо_ є сер_ день_ ко! Мо_ є сер_

П. - день_ ко!

1.2.3 4

p *ff*

Сонце низенько, вечір близенько,
Спішу до тебе, лечу до тебе,
Мое серденько! (2)

Ти обіщала мене вік любити,
Ні з ким не знаться і всіх цураться,
А для мене жити! (2)

Серденько моє, колись ми обое
Любились вірно, чесно, примірно
І жили в покої. (2)

Ой як я прийду, тебе не застану,
Згорну рученьки, згорну біленькі
Та й нежив я стану... (2)

Микола (набик). Се не із нашого села і вовся мені незнакомий.

Петро (набик). Яке це село? Воно мені не в приміті.

Микола (підходить до Петра). Здоров, пане-брате! Ти, здається, не тутешній?

Петро. Ні, пане-брате.

Микола. Відкіль же ти?

Петро. Я?... (Усміхається.) Не знаю, як би тобі сказати — відкіль хочеш...

Микола. Та уже ж ти не забув хоть того міста, де родився?

Петро. О, запевне не забув, бо й вовся не знаю.

Микола. Та що ж ти за чоловік?

Петро. Як бачиш: бурлака на світі; тиняюсь од села до села, а тепер іду в Полтаву.

Микола. Може у тебе родичі єсть в Полтаві або знакомі?

Петро. Нема у мене ні родичів, ні знакомих. Які будуть знакомі або родичі у сироти?

Микола. Так ти, бачу, такий, як і я — безпритульний.

Петро. Нема у мене ні кола, ні двора: весь тут.

Микола. О, братіку (бере Петра за руку). Знаю я добре, як тяжко бути сиротою і не мати містечка, де б голову приклонити.

Петро. Правда твоя, брате; но я, благодареніє богу, до сього часу прожив так на світі, що ніхто нічим мене не уразить. Не знаю, чи моя однакова доля з тобою, чи од того, що і ти чесний парубок, серце моє до тебе склоняється, як до рідного брата. Будь моїм приятелем...

Я В А І І І

Возний і виборний виходять з Терпилишиної хати. У возного рука пов'язана шовковою хусткою, у виборного через плече старостинський рушник.

Микола і Петро одходять набік. Возний з задовolenним лицем походить.

Виборний (стає у дверях і голосно говорить у хату). Та ну-бо, Борисе, іди з нами! Мені до тебе діло єсть.

Терпилиха (з хати). Дайте йому покой, пане виборний! Нехай трохи прочумається.

Виборний. Та надворі швидше провітриться.

Терпилиха. В хаті лучше: тут ніхто не побачить і не осудить.

Виборний. За всі голови! (Відходить від дверей.) Не стидно, хоть на сватанні і через край смикнув окаянної варенухи. (Побачив Миколу.) Здоров, Миколо! Що ти тут робиш? Давно вернувся із города?

Возний. Не обритається лі в городі новинок каких курйозних?

Виборний. Адже ти був на базарі,— що там чути?

Микола. Не чув, далєбі, нічого. Та в городі тепер не до новин; там так старі доми ламають, та улици застроюють новими домами, та кришки красять, та якісь пішоходи роблять, щоб в грязь добре, бач, ходити було пішки, що аж дивитись мило.

Возний. Дивитись мило, а слухати, що міщанство і купечество говорить, чи мило, чи ні?

Виборний. А що ж вони будуть говорити? Не тепер же та й не од себе видумали таку перестройку города. Хто ж виноват безпечним людям, що не запаслися заздалегідь деревом, досками і дранню. Од того і тяжко. Ви думаете весело і старшині принуждати других виконати те, що їм велить? Та що ж робить, нігде дітись, коли треба управлятись.

Возний. Що правда, то правда; трохи крутенько загалили, так і те ж треба сказати, що всякий господар для себе ж і строїть.

Микола. Інчі хати такі були, що як би не веліли порозламовати, то б од вітру самі попадали і подавили б своїх хазяїнів. Коли прислухатись, хто більше гримає на сю перестройку, то одні тузи, багачі. А середнього розбору мовча строят. Да уже ж і город буде, мов мак цвіте! Якби покойні шведи, що загинули під Полтавою, повставали, то б тепер не пізнали Полтави!

Возний. По крайній мірі — тее-то як його — чи не чути чого об обидах, спорах і грабежах, і — тее-то як його — о жалобах і позвах?

Виборний. Та що його питати: він по городу гав ловив та витрішки продавав... (До Миколи.) Чом ти, йолопе, не кланяєшся пану возному та не поздоровиш його? Адже бачиш — він заручився.

Микола. Поздоровляю вас, добродію... А з ким же бог привів?

Возний. З найкращою зо всього села і всіх прикосновенних околиць дівицею.

Виборний. Не скажемо, нехай кортить! (Одходить.) А се що за парубок?

Микола. Се мій знакомий; іде з Коломака в Полтаву на заробіток.

Возний. Хіба-разві — тее-то як його — із Коломака через наше село дорога в город?

Петро. Я нароще прийшов сюда з ним побачиться.

(Возний і виборний виходять.)

ЯВА І V

Петро і Микола

Петро. Се старший у вашому селі?

Микола. Який чорт, він живе тільки тут, бач, возний — так і бундючиться, що помазався паном. Юриста завзятий і хапун такий, що і з рідного батька злупить!

Петро. А то, другий?

Микола. То виборний Макогоненко; чоловічок і добрий був би, так біда — хитрий, як лисиця, і на всі сторони мотається; де не посій, там і уродиться, і уже де і чорт не зможе, то пошли Макогоненка, зараз докаже.

Петро. Так він штука! Кого ж вони висватали?

Микола. Я догадуюсь; тут живе одна бідна вдова з дочкою, то, мабуть, на Наталці возний засватався, бо до неї багато женихів залицялись.

Петро (*вбік*). На Наталці?.. (*Заспокоївшись*.) Но Наталка не одна на світі. (*До Миколи*.) Так, видно, Наталка багата, хороша і розумна?

Микола. Правда, хороша і розумна, а до того і добра; тільки не багата. Вони недавно тут поселились і дуже бідно живуть. Я далекий їх родич і знаю їх бідне поживання.

Петро. Де ж вони перше жили?

Микола. В Полтаві.

Петро (*жахається*). В Полтаві!..

Микола. Чого ж ти не своїм голосом крикнув?

Петро. Миколо, братіку мій рідний! Скажи по правді: чи давно уже Наталка з матір'ю тут живуть, і як вони прозиваються?

Микола. Як тут вони живуть... (*Говорить, розтягуючи, немов собі на думці розважає час*.) Четвертий уже год. Вони оставили Полтаву зараз по смерті Наталчиного батька.

Петро (*скрикнув*). Так він умер?!

Микола. Що з тобою робиться?

Петро. Нічого, нічого... Скажи, будь ласкав, як вони прозиваються?

Микола. Стара прозивається Терпилиха Горпина, а дочка — Наталка.

Петро (*сплеснув руками, закриває ними лице, голову схилив, стоїть непорушно*).

Микола (*б'є себе по лобі й робить знак, наче щось одгадав*). Я не знаю, хто ти, і тепер не питаюся, а тільки послухай:

✓ ВІТЕР ВІЄ ГОРОЮ

Allegretto

Микола

mf *ten.*

Вітер віє го-ро-ю, лю-бивсь Пет-русь зо мно-ю,

mf *colla parte*

f

М. ой, ли-хо, не Пет-русь, ли-це бі-ле, чор-ний ус! чор-ний ус!

Вітер віє горою,
Любивсь Петрусь зо мною,
Ой, лихо, не Петрусь, *Двічі*
Лице біле, чорний ус!

Полюбила Петруся,
І сказати боюся,
Ой, лихо...

А за того Петруся
Била мене матуся,
Ой, лихо...

Де ж блукає мій Петрусь,
Що і досі не вернувсь?
Ой, лихо...

Я хоть дівка молода,
Та вже знаю, що біда,
Ой, лихо...

А що, може, не одгадав? (*Обіймає Петра.*)

Петро. Так, угадав!.. Я — той нещасний Петро, якому Наталка припівала сю пісню, якого вона любила і обіщала до смерті не забути, а тепер...

Микола. Що ж тепер? Іще ми нічого не знаємо, може і не її засватали.

Петро. Но серце моє замирає, начувається для себе великого горя. Братіку Миколо, ти говорив мені, що ти їх родич, чи не можна тобі довідатися о сватанні Наталки? Нехай буду знати свою долю!

Микола. Чому не можна? Коли хочеш, я зараз піду і все розвідаю. Ти скажи мені, чи говорити Наталці, що ти тут?

Петро. Коли вона свободна, то скажи за мене, а коли заручена, то лучче не говори. Нехай буду один я горювати і сохнути з печалі. Нащо їй вспоминати об тім, кого так легко забула!

Микола. Стережись, Петре, нарікати на Наталку. Скільки я знаю її, то вона не од того іде за возного, що тебе забула. Подожди ж мене тут. (*Іде до Терпилихи.*)

Я В А V

Петро (сам). Чотири годи уже, як розлучили мене з Наталкою. Я бідний був тогді і любив Наталку без всякої надєжди. Тепер, наживши кривавим потом копійку, спішив, щоб багатому Терпилові показатись годним його дочки; но вмісто багатого батька, найшов матір і дочку в бідності і без поміщі. Все, здається, близило мене до щастя; но, як на те, треба ж опізнитись одним днем, щоб горювати во всю жизнь! Кого безталання нападе, тому нема ні в чім удачі. Правду у тій пісні сказано, що сусідові все удається, всі його люблять, всі до його липнуть, а другому все як одрізано. (Сніває.)

ОЙ НЕ ШУМИ, ЛУЖЕ

Andante poco moderato

The piano introduction is written for a grand piano in G major, 2/4 time. It begins with a forte (f) dynamic. The right hand features a melody of eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a rhythmic accompaniment of eighth notes. The tempo is marked 'Andante poco moderato' and the performance instruction is 'marcato e ben cantando'.

The first vocal entry is for Petro, marked 'mf'. The melody is in G major, 2/4 time. The lyrics are: 'Ой не шу- ми, лу- же, зе- ле- ний бай- ра- че,'. The piano accompaniment continues with a steady eighth-note pattern. The tempo is marked 'allarg.' and 'mf a tempo'.

The second vocal entry continues the melody. The lyrics are: 'не плач, не жу- ри- ся, мо- ло- дий ко- за- че.' The piano accompaniment features a 'dim.' (diminuendo) marking. The tempo remains 'mf a tempo'.

п. Не плач, не жу-ри-ся, мо-ло-дий ко-за-че.

f *dim.*

f *mf* *dim.*

Fine

Ой не шуми, луже, зелений байраче.
Не плач, не журися, молодий козаче. (2)

Не сам же я плачу, плачуть карі очі.
Що нема спокою ані вдень ні вночі. (2)

Сусіди близькії — вороги тяжкії,
Не велять ходити, дівчину любити. (2)

Я ж буду ходити і буду любити,
Ще й до себе візьму, буду з нею жити. (2)

ЯВА VI

Виборний (вийшов тим часом на вулицю, слухав-слухав, а тоді каже до Петра). Ти, небоже, і співака добрий.

Петро. Не так, щоб дуже — от аби-то.

Виборний. Скажи ж мені, відкіль ти йдеш, куди, і що ти за чоловік?

Петро. Я собі бурлака; шукаю роботи по всіх усядах і тепер іду в Полтаву.

Виборний. Де ж ти бував, що ти видав і що чував?

Петро. Довго буде все розказовати. Був я і у моря, був на Дону, був на лінії, заходив і в Харків.

Виборний. І в Харкові був? Лепський то десь город?

Петро. Гарний город; там всього доброго єсть, я і в театрі був.

Виборний. Де? В театрі? А що се таке театр, город чи містечко?

Петро. Ні, се не город і не містечко, а в городі вистроєний великий будинок. Туда ввечері з'їжджаються пани і сходяться всякі люди, хто заплатити може, і дивляться на комедію.

Виборний. На комедію! (Здивовано.) Ти ж бачив, пане-брате, сю комедію, яка вона?

Петро. І не раз бачив. Це таке диво — як побачиш раз, то і вдруге схочеться.

ЯВА VII

Ті ж і возний

Возний. Що ти тут, старосто мій, — тее-то як його — розглагольствуєш з пришельцем?

Виборний. Та тут диво, добродію; сей парняга був у театрі та бачив і комедію і зачав було мені розказовати, яка вона, так ви перебили.

Возний. Комедія, сиріч, лицедійство. (До Петра.) Продолжай, вашець...

Петро. На комедії одні виходять, — поговорять, поговорять та й підуть; другі вийдуть, — те ж роблять; деколи під музику співають, сміються, плачуть, лаються, б'ються, стріляються, колються і умирають.

Виборний. Так така то комедія? Єсть же на що дивитись, коли люди убиваються до смерті; нехай їй всячина!..

Возний. Они не убиваються і не умирають — тее-то як його — наосяще; а тільки так удають іскусно і прикидаються мертвими. О, якби справді убивалися, то б було за що гроші заплатити!

Виборний. Так се тільки гроші видурюють! Скажи ж, братіку, яке тобі лучше всіх полюбилося, як каже пан возний, лицемірство?

Возний. Не лицемірство, а лицедійство.

Виборний. Ну, ну! лицедійство...

Петро. Мені полюбилась наша малоросійська комедія; там була Маруся, був Климовський, Прудиус і Грицько.

Виборний. Розкажи ж мені, що вони робили, що говорили.

Петро. Співали московські пісні на наш голос, Климовський танцював з москалем. А що говорили, то трудно розібрати, бо сю штуку написав москаль по-нашому і дуже поперевертав слова.

Виборний. Москаль? Нічого ж і говорити. Мабуть, вельми нашкодив і наколотив гороху з капустою.

Петро. Климовський був письменний, компоновав пісні і був виборний козак; служив у полку пана Кочубея на баталії з шведами, під нашою Полтавою.

Возний. В полку пана Кочубея? Но в славній полтавській времена — тее-то як його — Кочубей не бил полковником і полка не імів; ібо і пострадавший от ізверга Мазепи за вірність к государю і отечеству Василій Леонтіювич Кочубей бил генеральним суддею, а не полковником.

Виборний. Так се так, не во гнів сказати: букибарабанбашта, шануючи бога і вас.

Возний. Великая неправда виставлена перед очі публичності. За сіє малоросійська літопись вправі припозвать сочинителя позвом к отвіту.

Петро. Там і Іскру почитують.

Возний. Іскра, шурин Кочубея, бил полковником полтавським і пострадал вмісті з Кочубеем, мало не за год до Полтавської баталії; то думать треба, що і полк не єму принадлежал во врем'я сраженія при Полтаві.

Петро. Там Прудиуса і писаря його Грицька дуже бридко виставлено, що ніби то царську казну затаїли.

Возний. О, се діло возможне і за се сердиться не треба. В сім'ї не без виродка — тее-то як його. Хіба єсть яка земля, праведними Іовами населена? Два плута в селі і селу безчестя не роблять, а не тільки цілому краєві.

Виборний. От то тільки нечепурно, що москаль взявся по-нашому і про нас писати, не бачивши зроду ні краю і не знавши звичаїв і повір'я нашого. Коли не піп...

Возний (*перебиваючи*). Полно, довольно, годі, буде балакати. Тобі яке діло до чужого хисту? Ходім лиш до будущей моєї тещі. (*Виходять.*)

ЯВА VIII

Петро (*сам*). Горько мені слухати, що Терпилиху зовуть другий, а не я, тещею. Так Наталка не моя? Наталка, котру я любив більше всього на світі; для котрої одважував жизнь свою на всі біди, для котрої стогнав під тяжкою роботою, для котрої скитався на чужині і заробленую копійку збивав до купи, щоб розбагатіть і назвать Наталку своєю вічно! І коли сам бог благословив мої труди, Наталка тогді достається другому! О злая моя доле! Чом ти не такая, як у других? (*Сніває.*)

ОЙ ТА ЙШОВ КОЗАК З ДОНУ

The musical score is presented on a grand staff with two staves. The first staff is marked 'Sostenuto' and 'mp'. The second staff is marked 'Adagio' and 'f'. The music is in 2/4 time. The first section of the score is marked 'mp' and 'cresc.'. The second section is marked 'f' and 'p'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

Петро

p

Ой та йшов ко- зак з До- ну,

f largamente *rall.* *p* *pp*

poco cresc. *f* *meno f*

та з До- ну до- до- му, та з До- ну до- до- му,

poco cresc. *pp* *pp*

dim. e rall.

та сів над во- до- ю.

pp

Fine

Ой та йшов козак з Дону, та з Дону додому,
Та з Дону додому, та сів над водою.

Сівши над водою, проклинає долю:
Ой, доле, ж моя доле, доле моя злая!

Доле моя злая, чом ти не така!
Чом ти не така, як доля чужая?

Другим даєш лишне, мене ж обижаєш,
І що мені миле, і те однімаєш!

Я В А І Х

Петро і Микола

Петро. А що, Миколо! Яка чутка?

Микола. Не успів нічого і спитати. Лихий приніс возного з виборним. Та тобі б треба при-
таїтись де-небудь. Наталка обіщала на час сюда вийти.

Петро. Як же я удержусь не показатись, коли побачу свою милу?

Микола. Я кликну тебе, коли треба буде.

(Петро ховається.)

Я В А Х

Микола і Наталка

Наталка (швиденько виходить). Що ти хотів сказати мені, Миколо? Говори швидче, бо за мною зараз збігаються.

Микола. Нічого. Я хотів спитати тебе, чи ти справді посватана за возного?

Наталка (сумно). Посватана... Що ж робить; не можна більше сопротивлятися матері! Я і так скільки одвильовалася і всякий раз убивала її своїм одказом.

Микола. Ну, що ж? Возний — не взяв його враг — завидний жених. Не бійсь, полюбитись, а може і полюбивсь уже?

Наталка (докірливо). Миколо, Миколо! Не гріх тобі тепер надо мною сміятись! Чи можна мені полюбити возного, або кого другого, коли я люблю одного Петра. О, коли б ти знав його, пожалів би і мене і його.

Микола. Петра? (Співає.)

Що за того Петруся
Била мене матуся.

Ой, лихо — не Петрусь,
Лище біле, чорний ус!

Наталка (заплакавши). Що ти мені згадав! Ти роздираєш моє серце. О, я бідна! (Мовчить, потім показує на річку.) Бачиш Ворскло?.. Або там, або ні з ким.

Микола (показує в той бік, де Петро сховався). Бачиш ту сторону? Отже і в Ворсклі не будеш, і журитись перестанеш.

Наталка. Ти, мені здається, побувавши довго в городі, ошалів і совсім не тим став, що був.

Микола. Коли хочеш, то я так зроблю, що і ти не та будеш, що тепер.

Наталка. Ти чорт знаєть що верзеш, піду лучше додому. (Хоче піти.)

Микола (не пускає її). Пожди, одно слово вислухай, та й одв'яжись од мене.

Наталка. Говори ж — що таке?

Микола. Хочеш бачити Петра?

Наталка. Що ти? Перехрестись! Де б то він взявся?

Микола. Він тут, та боїться показатись тобі, тому що ти посватана до возного.

Наталка. Чого ж йому боятись? Нам не гріх побачитись, я іще не вінчана... Та ти обманюєш!..

Микола. Не обманюю, — приглядайся! Петре, явись!

Наталка (побачила Петра, скрикнула). Петре!

Петро. Наталко!.. (Обнімаються.)

Микола (співає).

Поблукавши, мій Петрусь,
До мене оп'ять вернувсь.

Ой, лихо, не Петрусь
Лище біле, чорний ус!

Петро. Наталко! В який час я тебе зустрічаю!.. І для того тільки побачились, щоб навіки розлучитись.

Наталка. О, Петре! Скільки сльоз вилила я за тобою. Знаю тебе і затим не питаюся, чи іще ти любиш мене, а за себе — божусь...

Микола (перебиває). Об любові поговорите другим разом, ліпшим часом; а тепер поговоріте, як з возним розв'язатись.

Наталка. Не довго з ним розв'язатись: не хочу, не піду, та й кінці в воду!

Петро. Чи добре так буде? Твоя мати...

Наталка (*перебиває*). Мати моя хотіла, щоб я за возного вишла замуж з тим, що тебе не було. А коли ти прийшов, то возний мусить одступитися.

Петро. Возний — пан, чиновний і багатий, а я не маю нічого. Вам з матір'ю треба підпори й зашити, а я через себе ворогів вам прибавлю, а не допомогу подам.

Наталка. Петре! Не так ти думав, як одходив!

Петро. Я однаковий, як тогді був, так і тепер, і скажу тобі, що і мати твоя не погодиться проміняти багатого зятя на бідного.

Микола. Трохи Петро неправду говорить.

Наталка. Одгадую своє нещастя! Петро більше не любить мене і йому нужди мало, хоч би я і пропала. От яка тепер правда на світі!

ПІДЕШ, ПЕТРЕ

Andante

mf *f*

p Наталка

Пі-деш, Пе-тре, до ті-є-ї, я-ку те-пер лю-биш,
Ко-ли б лю-бив по-прежньо-му, то б не мав цу-рать-ся;
Я жинь сво-ю не-на-вид-жу, з сер-цем не звла-ді-ю,

p

cresc. *>*

Н. пе-ред не-ю ме-не, бід-ну, за лю-бов о-су-диш. // су-диш.
не по-пус-тив сво-ю ми-лу дру-го-му дос-тать-ся. // стать-ся.
ко-ли Пет-ро мій не бу-де, то смерть за-по-ді-ю. // ді-ю.

cresc. *dim.*

mf Петро

Я дру-го-ї не лю-бив і лю-бить не бу-ду,
 Люб-лю те-бе по-прежньо-му, не ду-мав цу-рать-ся;
 Ко-ли вір-но Пе-тра лю-биш, так жи-ви для йо-го,

cresc. *f*

те-бе ж, мо-є сер-де-нят-ко, по смер-ть не за-бу-ду.
 не по-пу-щу мо-ю ми-лу дру-го-му дос-тат-ь-ся.
 мо-лись бо-гу, мо-я ми-ла, не стра-шись ні-ко-го.

2 *p* *piu f*

Бог по-мо-же сер-цям вір-ним пе-ре-жи-ти

piu f

бу-ду. ду. Бог по-мо-же сер-цям вір-ним пе-ре-жи-ти
 -стать-ся. го.
 -ко-го.

mf

Н. му — ки; ду — ші на — ші з'ед — на — ли — ся, з'є — ди — нить і

П. му — ки; ду — ші на — ші з'ед — на — ли — ся, з'є — ди — нить і

f cresc. *dim.*

cresc. *dim.*

Н. ру — ки. ру — ки.

П. ру — ки. ру — ки.

p *p* *dim.* *p* *pp*

Н а т а л к а

Підеш, Петре, до тієї, яку тепер любиш,
Перед нею мене, бідну, за любов осудиш. (2)

П е т р о

Я другої не любив і любити не буду,
Тебе ж, моє серденько, по смерть не забуду. (2)

Н а т а л к а

Коли б любив по-прежньому, то б не мав цуратися;
Не попустив свою милу другому достатися. (2)

Петро

Люблю тебе по-прежньому, не думав цураться;
Не попушу мою милу другому достаться.

Наталка

Я жизнь свою ненавижу, з серцем не звладію,
Коли Петро мій не буде, то смерть заподію.

Петро

Коли вірно Петра любиш, так живи для його,
Молись богу, моя мила, не страшись нікого.

Обоє

Бог pomoже серцям вірним пережити муки;
Душі наші з'єднались, з'єдинить і руки.

Микола. Так, Наталко! Молись богу і надійся од його всього доброго. Бог так зробить, що ви обоє незчуєтесь, як і щастя на вашій стороні буде.

Наталка. Я давно уже поклялась і тепер клянусь, що крім Петра ні за ким не буду. У мене рідна мати — не мачуха, не схоче своєї дитини погубити.

Петро. Дай боже, щоб її природна доброта взяла верх над приманою багатого зятя.

Наталка. Петре! Любиш ти мене?

Петро. Ти все-таки не довіряєш? Люблю тебе більше, як самого себе.

Наталка. Дай же мені свою руку! (*Взявши руки.*) Будь же бодрим і мені вірним, а я навік твоя.

Микола. Ай Наталка! Ай Полтавка! От дівка, що і на краю пропасті не тільки не здригнулась, но і другого піддержує (*Наталці.*) За се заспіваю тобі пісню про Ворскло, щоб ти не важилась його прославляти собою, воно і без тебе славне. (*Співає.*)

ВОРСКЛО РІЧКА

Allegretto

Микола

Ворскло річка невеличка,

cresc.

f

М. те_ че здав_на, ду_ же слав_на не во_ до_ю, а вій_но_ю, де швед по_ліг

го_ ло_ во_ю. Не во_ до_ю, а вій_но_ю, де швед по_ліг го_ ло_ во_ю.

cresc. *f*

Più mosso

f

Ворскло річка невеличка,
Тече здавна, дуже славна
Не водою, а війською,
Де швед поліг головою.

Двічі

Ворскло зріло славне діло,
Як цар білий, мудрий, смілий,
Побив шведську вражу силу
І насипав їм могилу.

Двічі

Козаченьки з москалями
Потішались над ворогами,
Добре бились за Полтаву
Всій Росії в вічну славу!

Двічі

Петро. Отже ідуть...
Микола. Кріпись, Петре, і ти, Наталко!.. Наступає хмара і буде великий грім.

Виходять возний, виборний і Терпилиха.

Виборний. Що ви тут так довго роздабарюєте?

Возний. О чем ви — тее-то як його — бесідуєте?

Терпилиха (*побачивши Петра*). Ох, мені лихо!

Наталка. Чого ви лякаєтесь, мамо? Се Петро.

Терпилиха. Свят, свят, свят! Відкіль він взявся? Се мара!

Петро. Ні, се не мара, а се я — Петро, і тілом, і душею.

Возний (*до виборного*). Що се за Петро?

Виборний. Се, мабуть, той, що я вам говорив, Наталчин любезний, пройдисвіт, ланець.

Возний (*до Петра*). Так ти, вашець, Петро? Чи не можна б тее-то як його — убиратись своєю дорогою, бо ти, кажеться, бачиться, видиться, здається, меж нами лишній.

Наталка. Почому ж він лишній?

Терпилиха. І відомо — лишній, коли не в час пришов хати холодити.

Петро. Я вам ні в чім не помішаю, кінчайте з богом те, що начали.

Наталка. Не так-то легко можна окончити те, що вони начали.

Возний. А по какой би то такой резонной причині?

Наталка. А по такій причині: коли Петро мій вернувся, то я не ваша, добродію.

Возний. Однак ж, вашець проше, ви рушники подавали, сиріч — тее-то як його — ти одружилася зо мною.

Наталка. Далеко іще до того, щоб я з вами одружилася! Рушники нічого не значать.

Возний (*до Терпилихи*). Не прогнівайся, стара. Дочка твоя — тее-то як його — нарушаєть узаконений порядок. А понеже рушники і шовковая хустка суть доказательства добровольного і непринужденного ея согласія бити моею сожигательницею, то в таком припадкі станете пред суд, заплатите пеню і посидите на вежі.

Виборний. О, так! так! Зараз до волосного правленія та і в колоду.

Терпилиха (*злякавшись*). Батечки мої, умилосярдітесь! Я не одступаю од свого слова. Що хочете робіте з Петром, а Наталку, про мене, зв'яжіте і до вінця ведіте.

Наталка. Не докажуть вони сього. Петро нічого не виноват, а я сама не хочу за пана возного: до сього силою ніхто мене не принудить. І коли на те іде, так знайте, що я вічно одрікаюсь од Петра і за возним ніколи не буду.

Микола. Що тепер скажуть?

Виборний. От вам і Полтавка! Люблю за обичай!

Терпилиха. Вислухайте мене, мої рідні! Дочка моя до сього часу не була такою упрямою і смілою; а як прийшов сей (*показує на Петра*) шибеник, пройдисвіт, то і Наталка обезуміла і зробилась такою, як бачите. Коли ви не випровадите відсіль сього голодрабця, то я не ручаюсь, щоб вона і мене послухала.

Возний і виборний (*разом*). Вон, розбишако, із нашого села зараз... І щоб і твій дух не пах! А коли волею не підеш, то туду заправторимо, де козам роги правлять.

Терпилиха. Зслизни, маро!

Петро. Утихомиртесь на час і вислухайте мене: що ми любилися з Наталкою, про те і богу, і людям ізвісно; но щоб я Наталку одговорював іти замуж за пана возного, научав дочку не слухати матері і поселяв несогласіє в сім'ї — нехай мене бог накаже! Наталко, покорися своїй долі, послухай матері, полюби пана возного і забудь мене навіки! (*Обертається й утирає сльози. Всі виявляють співчуття до горя Петра, навіть і возний.*)

Терпилиха. Добрий Петро! Серце моє против волі за його вступається.

Наталка плаче, возний замислюється.

Виборний. Що не говори, а мені жаль його.

Микола. На чім то все це окошиться?

Возний (*до Петра*). Ти, вашець, — тее-то як його — куди тепер помандруєш?

Петро. Я ішов в Полтаву; но тепер піду так, щоб ніколи сюда не вертатись... Іще пару слов скажу Наталці: Наталко! Я через тебе оставив Полтаву і для тебе в дальніх сторонах трудився чотири годи; ми з тобою вирости і згодовалися вкупі у твоєї матері, ніхто не воспретить мені почитати тебе своєю сестрою. Що я нажив — все твоє: на, возьми! (*Виймає з-за пазухи зав'язані в хустку гроші.*) Щоб пан возний ніколи не попрекнув тебе, що взяв бідну і на тебе іздержався! Прощай! Шануй матір нашу, люби свого суженого, а за мене одправ панахиду.

Наталка. Петре! Нещастя моє не таке, щоб грішми можна од його одкупитись: воно (*показує на серце*) тут! Не треба мені грошей твоїх. Вони мені не допоможуть. Но бідою нашою не потішаться вороги наші... І моїй житні кінець не далеко... (*Схиляється на плече Петрові.*)

Терпилиха (*підбігає і обнімає Петра*). Петре!
Наталка (*обіймає Петра*). Мамо! Кого ми теряємо!

Микола (*до виборного*). А тобі як він здається?

Виборний. Такого чоловіка, як Петро, я зроду не бачив!

Возний (*виходячи наперед*). Размишляв я предовольно і нашел, що великодушний поступок всякої страсті в нас пересиливаєть. Я — возний і, признаюсь, что от рожденія моего расположен к добрим ділам; но, за недосужністю по должности і за другими клопотами, доселі ні одного не зді-
лал. Поступок Петра, толіко усердний і без примісу ухищренія, подвигаєть мене на нижеслідующее...
(*До Терпилихи*.) Ветхая деньми! благословиши лі на благое діло?

Терпилиха. Воля ваша, добродію! Що не зробите, все буде хороше: ви у нас пан письменний.

Возний. Добрий Петре і бойкая Наталко! Приступіте до мене! (*Бере їх за руки, підводить до матері*.) Благослови дітей своїх щастям і здоров'ям. Я одказуюсь од Наталки і уступаю Петру во вічне і потомственное владініє з тим, щоб зробив її благополучною. (*До глядачів*.) Поєліку же я — возний, то по привілегії, Статутом мні наданой, заповідаю всім: «где два б'ються — третій не мішайсь!» і твердо пам'ятовать, що насильно милим не будеш.

Петро і Наталка (*обнімають матір*). Мати наша рідная, благослови нас!

Терпилиха. Бог з'єднає вас чудом, нехай вас і благословить своєю благостію...

Микола. От такі то наші полтавці! Коли діло піде, щоб добро зробити, то один перед дру-
гим хвтаються.

Виборний. Наталка — по всьому полтавка, Петро — полтавець, та й возний, здається, не з другої губернії.

Петро. Наталко! Тепер ми ніколи не розлучимся. Бог нам поміг перенести біди і напасті, він поможе нам вірною любовію і порядочною житнію бути приміром для других і заслужить прозвище добрих полтавців. Заспівай же, коли не забула, свою пісню, що я найбільше люблю.

Наталка. Коли кого любиш, то нічого не забудеш.

Ой я ДІВЧИНА ПОЛТАВКА

Allegro vivo

f Наталка

Ой я дів_чи_на Пол_тав_ка, а зо_вуть ме_не На_тал_ка,—

Н. дів — ка прос — та, не — кра — си — ва, з доб — рим сер — цем, не спе — си — ва.

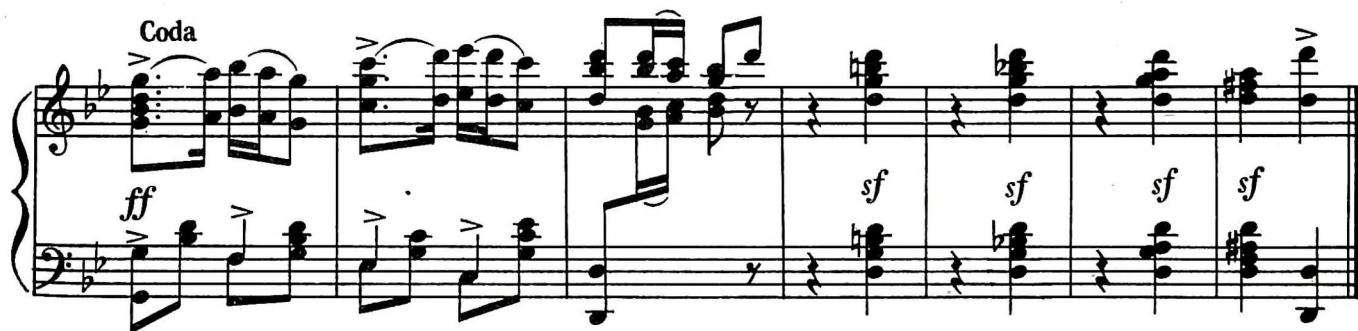
p leggiero

Н. Дів — ка прос — та, не — кра — си — ва, з доб — рим сер — цем, не спе — си — ва.

proso f

Fine

ff

Ой я дівчина Полтавка,
А зовуть мене Наталка,—
Дівка проста, некрасива,
З добрим серцем, не спесива. *Двічі*

Коло мене хлопці в'ються
І за мене часом б'ються,
А я люблю Петра дуже,—
До других мені байдуже. *Двічі*

Мої подруги пустують
І зо всякими жартують,
А я без Петра скучаю
І веселості не знаю. *Двічі*

Я з Петром моїм щаслива,
І весела, і жартлива.
Я Петра люблю душею,
Він один владіє нею. *Двічі*

(Хор).

НАЧИНАЙМО Ж ВЕСЕЛИТИСЬ

Andante mosso

Наталка
Терпилиха

f

На_чи_най_мо_ж_ве_се_ли_тись, час нам сльо_зи

Петро
Возний

f

На_чи_най_мо_ж_ве_се_ли_тись, час нам сльо_зи

Микола
Виборний

f

На_чи_най_мо_ж_ве_се_ли_тись, час нам сльо_зи

f

Н.
Т.

о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

П.
ВОЗ.

о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

М.
В.

о_су_шить; до_ки_ли_ха нам стра_ши_тись?

Н.
Т.
П.
ВОЗ.
М.
В.

Не до смер_ті в го_рі жить! в го_рі жить!

Не до смер_ті в го_рі жить! в го_рі жить!

Не до смер_ті в го_рі жить! в го_рі жить!

1 2

ff

Начинаймо ж веселитись,
Час нам сльози осушити;
Доки лиха нам страшитись?
Не до смерті в горі жить!

Двічі

Нехай злії одні плачуть,
Бо недобре замишляють;
А полтавці добрі скачуть,
Не на зло другим гуляють.

Двічі

Коли хочеш бути щасливим,
То на бога полагайся;
Перенось все терпеливо,
І на бідних оглядайся!

Двічі

З а в і с а

ДОДАТКИ

ГОМІН, ГОМІН ПО ДІБРОВІ

Moderato *Risoluto*

f *f*

Микола *Moderato* *f*

Го-мін, го-мін по діб-ро-ві, ту-ман по-ле по-кри-ва-є,

rit. *cresc.*

dim. *colla voce* *marcato* *cresc.* *adagio* *f*

ма_ти си_на про_га_ня_є: І_ди, // тер_ни.

Гомін, гомін по діброві,
Туман поле покриває,
Мати сина проганяє:
Іди, сину, пріч від мене!
Нехай тебе орда візьме! (2)

Мене, мати, орда знає,
В чистім полі об'їджає. (2)
Іди, сину, пріч від мене,
Нехай тебе турчин візьме. (2)

Мене, мати, турчин знає,
Сріблом-злотом наділяє. (2)
Іди, сину, пріч від мене,
Нехай тебе ляхи візьмуть. (2)

Мене, мамо, ляхи знають,
Пивом-медом напувають. (2)
Іди, сину, пріч від мене,
Нехай тебе москаль візьме. (2)

Мене, мамо, москаль знає,
Жить до себе підмовляє. (2)
Вернись, сину, додомоньку,
Змию тобі головоньку. (2)

Мені, мати, змиють дощі,
А розвіють буйні вітри,
А розчешуть густі терни.

У СУСІДА ХАТА БІЛА

Andante mesto

fz

mp leggiero

poco p

poco cresc.

p

espress.

cresc.

f

Петро

у су_сі_ да ха_ та бі_ ла, у су_сі_ да жін_ ка ми_ ла;

а у ме_ не ні ха_ тин_ ки, не_ ма щас_ тя, не_ ма жін_ ки.

не_ ма щас_ тя, не_ ма жін_ ки.

Для закінчення

У сусіда хата біла,
У сусіда жінка мила;
А у мене ні хатинки,
Нема щастя, нема жінки. | Двічі

За сусідом молодиці,
За сусідом і вдовиці,
І дівчата поглядають,—
Всі сусіда поважають. | Двічі

Сусід ранше мене сіє,—
У сусіда зеленіє,
А у мене не орано
І нічого не сіяно. | Двічі

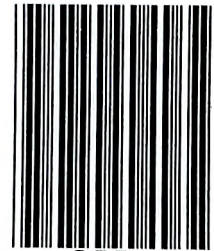
Всі сусіда вихваляють,
Всі сусіда поважають,
А я марно часи трачу,
Один в світі тільки плачу. | Двічі

Николай Витальевич Лысенко
НАТАЛКА ПОЛТАВКА
(На українском языке)

Редактор Г. Я. Гембера. Літературний редактор В. Ф. Рубан. Художник В. Г. Котляр. Художній редактор М. Д. Шаншейн. Технічний редактор О. І. Фільчагова. Коректор О. М. Майборода. Тем. план 1968 р. № 6. Здано на виробництво 4.IV.1968 р. Підписано до друку 13.XI.1968 р. Формат 60×90¹/₈. Папір офсетний № 1. Умовно-друк. арк. 10,5. Обліково-вид. арк. 9,54. Зам. 511. Тираж 2 240. Видавництво «Музична Україна», Київ, Пушкінська 32. Фабрика офсетного друку № 1 Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР, Київ, вул. Фрунзе, 51-а. Ціна 1 крб. 30 коп.

9—3—5
6—68М

0556